

KERKORAAL

KERKORAAL

Verschijnt 4 keer per jaar
Jaargang 6 - augustus 1981

Contactorgaan van de "Amici Cantus Gregoriani".
Tijdschrift voor Gregoriaans.

Redactie: Marie-Louise Egbers, Ger Koppenens, Jos Ieenen, Rens van de Laar, Silvére van Lieshout, Martin Polspoel.

Redactie en administratie: Burg. van Houtlaan 32,
5701 GH Helmond.
Tel. 04920 - 38571.

Abonnement f 25.-- per jaar overmaken op: AMRO-Bank Helmond
Rek.nr.: 42.06.65.323 Bankgiro 1065135 t.n.v. L. v.d. Laar.

Druk: Drukkerij Aarle-Rixtel B.V. te Aarle-Rixtel.

-O-

De "Amici Cantus Gregoriani" is een kring van mensen die zich verbonden weet met het Gregoriaans en door een jaarlijks terugkerende financiële bijdrage de verschijning van dit tijdschrift alsmede andere op het Gregoriaans gerichte activiteiten mogelijk maakt.
Inlichtingen op het redactieadres.

INHOUD

VAN DE REDAKTIE/TOELICHTING BIJ DE OMSLAG	25
HET DRAMATISCH ELEMENT BINNEN HET GREGORIAANS, M.L. Egbers	26 - 35
NOTATIE ONTWIKKELING IN HET GREGORIAANS, M. Polspoel ...	36 - 41
EEN CONCERT IN LINNE, M.L. Egbers	42 - 43
OVER EEN CURSUS, Ton Tromp	44 - 45
MEDEDELINGEN	46 - 48

VAN DE REDAKTIE

Later als dat verwacht werd, ligt hier Kerkoraal voor U.

De hoofdmoot vormt een artikel van Zr. M.L. Egbers over het dramatisch element in het Gregoriaans.

Verder, deel 2 van een reeks van voorbeelden betreffende de notatie ontwikkeling in het Gregoriaans.

Onder de kop bespreking twee korte artikelen over een concert in Linne en de cursus Gregoriaans.

Achteraan zoals gewoonlijk weer de rubriek mededelingen.

TOELICHTING BIJ DE OMSLAG

Duccio.

Italiaanse school (Sienne). Einde 13e eeuw.

De maagd en het kind omgeven door engelen.

Fragment. Kathedraal Sienne.

HET DRAMATISCHE ELEMENT BINNEN HET GREGORIAANS

Liturgie, Gregoriaans en dramatiek: dat zijn de drie begrippen, die in dit artikel centraal zullen staan. Het ligt daarom voor de hand, ze in hun relatie tot elkaar te verklaren.

in de vorige aflevering van dit blad las ik op blz. 7: "Historisch beschouwd is het Gregoriaans onverbrekkelijk verbonden met de Rooms-Katholieke liturgie.

Wat is liturgie? Dom Gueranger geeft in zijn "Institutions liturgique" de volgende definitie: "Een geheel van gezangen, ceremonies en symbolen, waarmee de kerk haar godsdienst uitdrukt en openbaart."

Deze gezangen, ceremonies en symbolen zijn de uiterlijke waarneembare vormen van een onzichtbare werkelijkheid.

Voor wie de liturgie jaar in jaar uit meeviert, spreekt de vergelijking met een groots drama wellicht aan.

Vanaf de eerste zondag van de Advent gaat God zich openbaren, en daarmee begint het spel. Dit komt tot een adembenemend hoogtepunt op Goede Vrijdag: Jezus sterft de kruisdood. Maar met Pasen vindt dit hele dramatische spanningsveld zijn keerpunt.:

"Quem queritis?" - Wien zoekt gij?

Deze dialoogtroop diende in vroeger tijd als inleiding tot het Paasspel van Egmond. De dramatiek in de liturgie kent dus niet het tragisch einde van de klassieke tragedie: uiteindelijk is er de verrijzenis, de verlossing.

Deze onzichtbare werkelijkheid (het eigenlijke drama), heeft een zichtbare vormgeving van grootse allure gevonden in ons stoffelijk bestaan.

Het Gregoriaans behoort als zodanig tot de meest wezenlijke zaken binnen onze liturgie. Het geeft als geen andere kunstvorm, uitdrukking aan de grote en kleine spanningsvelden in de liturgie, doordat zij in wezen - binnen haar ritmische structuur - fundamenteel gebaseerd is op spanning en ontspanning, arsis en thesis; en dit, parallel aan de liturgie, in verschillende lagen: het over elkaar heenkoepelen van bewegingen. Kleinere bogen van spanning en ontspanning, die opgenomen worden in een grotere beweging van spanning en ontspanning.

Deze twee zijn immers ook wezenlijk voor het grootse drama dat we het liturgisch jaar noemen!

Ook onder déze grote spanningsboog zijn kleinere spanningsvelden te ontdekken.

Dit ter inleiding.

De hierboven verklaarde ritmische structuur binnen het Gregoriaans wordt in dit artikel verder niet anders benaderd dan als fundamenteel gegeven, als basis, waardoor dramatische expressie mogelijk wordt.

De vergelijking met de spanningsvelden binnen het liturgisch jaar werd gemaakt, omdat dáár de bron ligt, waaruit het Gregoriaans zijn inspiratie put.

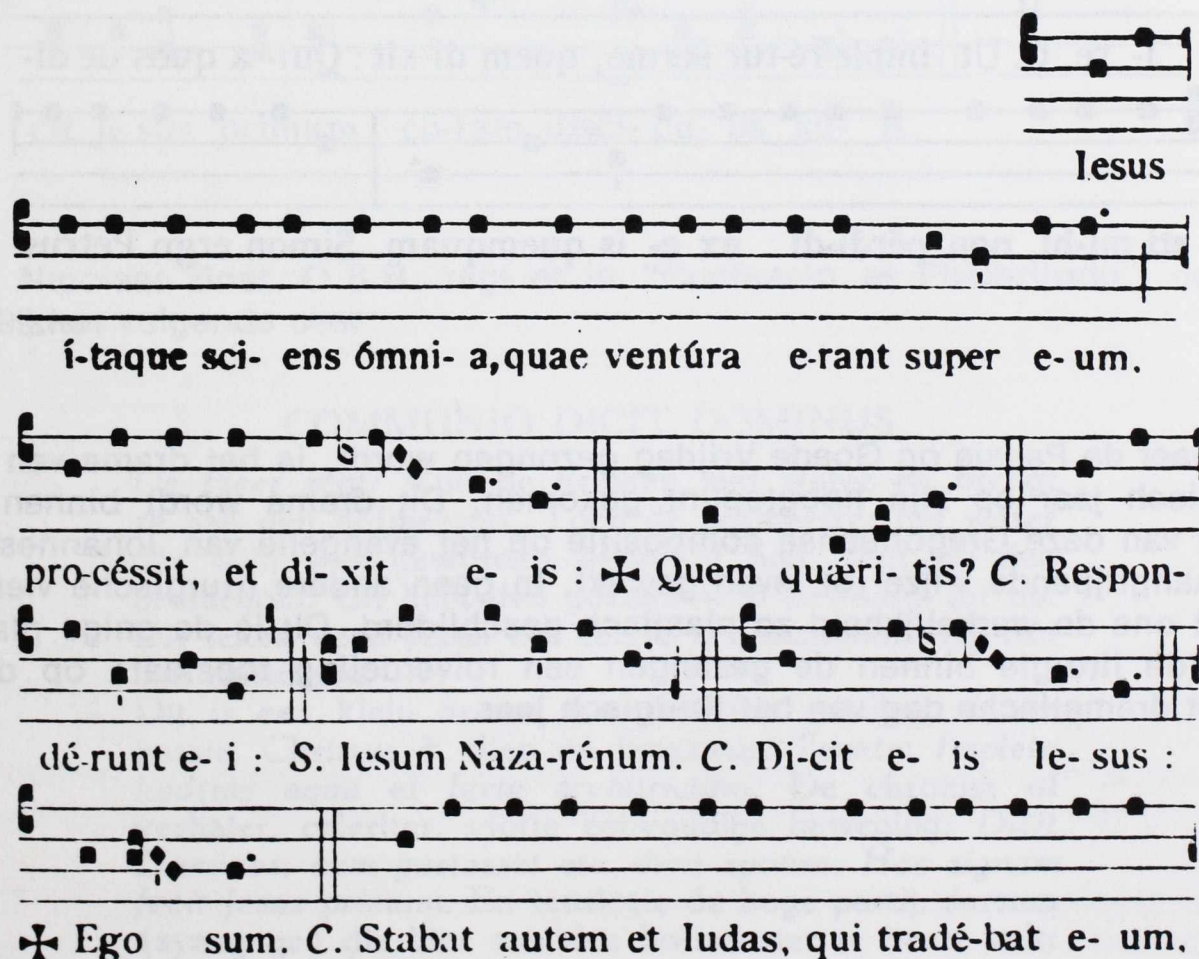
Wat wil deze verhandeling nu, gezien zijn opschrift?

1) In een drama is rolverdeling; als eerste voorbeelden van dramatiek binnen de Gregoriaanse gezangen, komen die in aanmerking, waar die rolverdeling duidelijk wordt.

2) Er zijn ook gezangen, die toneelmatig muzikaal of programmatisch zo expressief zijn, dat zij ook aandacht verdienen, al vallen zij dan misschien niet letterlijk onder het begrip "dramatisch".

ad1) Het meest bekende voorbeeld van rolverdeling is de Passie op Goede Vrijdag: drie rollen, die zich van elkaar onderscheiden door toonhoogte en melodisch verloop.

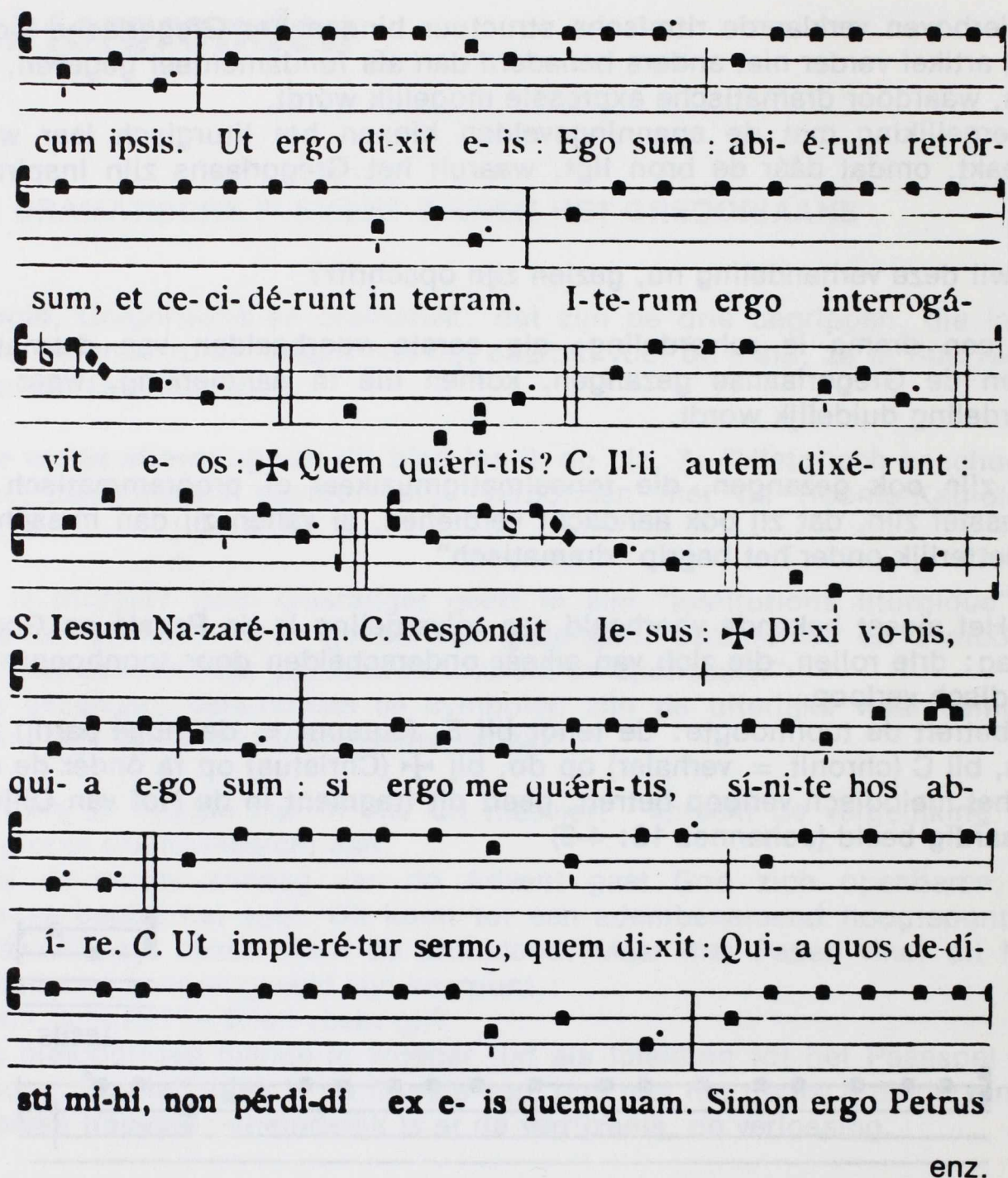
Wat betreft de toonhoogte: de tenor bij S. (sursum = de hoge partij) ligt op fa, bij C (chronit = verhaler) op do, bij ✠ (Christus) op fa ónder de do. Wat het melodisch verloop betreft, geeft dit fragment in de Hof van Olijven een aardig beeld (Johannes 18: 4-9)

Iesus

í-taque sci- ens ómni- a, quae ventúra e-rant super e-um.

pro-céssit, et di- xit e- is : ✠ Quem quæri- tis? C. Respon-
dé-runt e- i : S. Iesum Naza-rénum. C. Di-cit e- is Ie- sus :
✠ Ego sum. C. Stabat autem et Iudas, qui tradé-bat e- um.

cum ipsis. Ut ergo di-xit e- is : Ego sum : abi- é-runt retrór-
sum, et ce-ci-dé-runt in terram. I-te-rum ergo interrogá-
vit e- os : ✠ Quem quæri-tis? C. Il-li autem dixé- runt :
S. Iesum Na-zaré-num. C. Respóndit Ie- sus : ✠ Di-xi vo-bis,
qui- a e-go sum : si ergo me quæri-tis, sí-ni-te hos ab-
í- re. C. Ut imple-ré-tur sermo, quem di-xit : Qui- a quos de-dí-
sti mi-hi, non pér-di-di ex e- is quemquam. Simon ergo Petrus
enz.

Wanneer de Passie op Goede Vrijdag gezongen wordt, is het drama van het liturgisch jaar op zijn hoogtepunt gekomen. Dit drama wordt binnen de opzet van deze Gregoriaanse compositie op het evangelie van Johannes op een aangrijpende wijze tot leven gewekt. In geen andere liturgische viering wordt ons de werkelijkheid zo plastisch geschilderd. Dit is de enige plaats waar de liturgie binnen de gezangen een rolverdeling toestaat; op deze meest dramatische dag van het liturgisch jaar.

Nog een voorbeeld met rolverdeling: de communio: "Dicit dominus".

Comm.
6.

D I-cit Dó- mi- nus : * Implé-te hýdri- as a-

qua et ferte architri-clí- no. Cum gu- stás- set archi-

tri- clí- nus aquam vi-num fa-ctam, di- cit sponso :

Servá-sti vi- num bo- num us-que adhuc. Hoc signum fe-

cit Je sus primum co-ram discí- pu- lis su- is.

Dom Nicolaas Boer. O.S.B. zegt er in "Confessio et Pulchritudo", deel I blz. 99 het volgende over:

COMMUNIO DICIT DOMINUS.

De Heer zegt: Vult de kruiken met water en brengt ze aan den hofmeester. Toen de hofmeester het water dat wijn was geworden geproefd had, zegt hij den bruidegom: Gij hebt den goeden wijn bewaard tot nu. Dit teken deed Jezus het eerste ten aanschouwen van zijn leerlingen.

Dit is een klein drama met dezelfde partijen als de passie. Christus †, diep en langzaam *Tenete: Implete hydrias aqua et ferte architriclino*. De chronist of verhaler, celeriter, vlotte eenvoudige beweging: *Dicit Dominus; cum gustasset etc. dicit sponso; Hoc signum fecit Jesus primum*. En tenslotte de hoge partij, sursum (synagoge) die hier aan den hofmeester te beurt valt:

Servasti vinum bonum usque adhuc. Daarmee is de uitvoering in grote lijnen bepaald.

Vergelijk het plechtige *Dicit Dominus* dat de woorden des Heren, en het bewogen *dicit sponso* dat de woorden van den hofmeester inleidt. De partij van Christus alleen is plagaal. In de partij van den hofmeester vinden we duidelijk de fiorituur van den vijfden modus, *do mi re do* terug. Het ogenblik van de communie geeft een diepen zin aan dit zo levendig geschilderde evangelische tafereel: Gij hebt den goeden wijn bewaard tot nu.

Tot zover Dom. N. Boer.

ad 2) Wat betreft de gezangen, die niet letterlijk onder het begrip "dramatisch" vallen, is een greep genomen uit een groot aantal mogelijkheden.

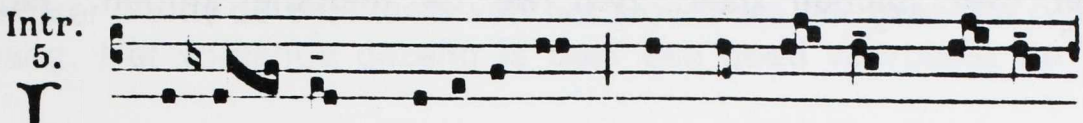
a) de vraag, uitgedrukt in de melodische lijn.

Comm.
2.

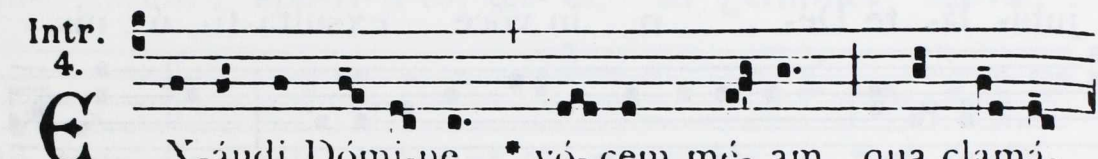
D Omi- nus Jésus, * postquam coená- vit cum di-
scípu- lis sú- is, lávit pédes e-órum, et á- it íl- lis : Scí-
tis quid féce- rim vó- bis, égo Dómi- nus et Magíster?
Exémplum dé-di vó- bis, ut et vos i- ta fa- ci- á- tis.

In de oude ordo werd deze antifoon zowel als communio gezongen, dan wel als antifoon tijdens de voetwassing. Deze laatste functie heeft ze binnen de nieuwe ordo behouden. Alleen het zien van het notenbeeld geeft al duidelijkheid over de tekststructuur: bij "scitis" is zowel de vraag al duidelijk in de stijgende melodische lijn, als het feit dat Christus zélf spreekt, uit het plechtige melismatische karakter van het notenbeeld boven dit woord. De stijging van de vraag wordt geaccentueerd in het einde van de vragende zin.

b) De stijging in de melodie bij een aanroeping of een uitroep: "Verheug U Jerusalem".

Intr. 5.

 Actá- re * Jerúsa-lem : et convén-tum fá- ci-
 enz.

Binnen de ernst van de veertigdagentijd is het blijde karakter van deze introitus en van de hele mis van deze vierde zondag verrassend, al blijft de ernst doorklinken.

Intr. 4.

 X-áudi Dómi-ne * vó-cem mé-am, qua clamá-
 vi ad te : adjú- tor mé- us é- sto, ne de- re- lín- quas
 me, neque despí- ci- as me, Dé- us sa- lu- tá-
 ris mé- us. Ps. Dóminus illuminá- ti- o mé- a, * et sá- lus
 mé- a : quem timébo? Gló- ri- a Pátri. E u o u a e.

"Adjutor meus esto" klinkt als een bevrijdende uitroep in dit om hulp smekend, nederig gebed. Alleen op deze plaats laat de plagale mi-modus het toe de dominant (van de authentieke mi-modus) te bereiken.

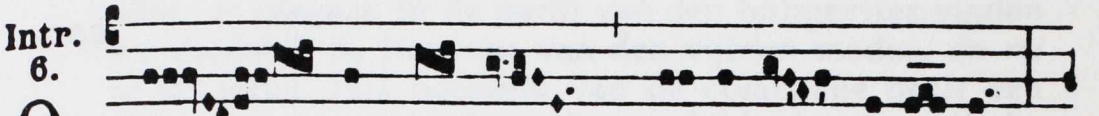
c) Tevens kan deze uitroep beschouwd worden als het centrale gegeven van de hele tekst. Ook zo'n centraal gegeven is dikwijls melodisch hoog liggend.

Al deze gezangen zijn voorbeelden van melodische stijging of hoogte. Hierbij sluit aan:

d) een stijging of hoogte of het laag liggen van een melodisch fragment om de betekenis van het woord.

Waar het over juichen gaat, zien we de melodie stijgen: het woord "jubilate"

Intr.
6.

O mnes gén-tes * pláudi-te máni-bus :
 jubi-lá-te Dé-o in vóce exsulta-ti-ó-nis.
Ps. Quóni-am Dóminus excélsus, terrí-bi-lis : * Rex mágnus
 super ómnem térram. Gló-ri-a Pátri. E u o u a e.

en waar een smart wordt uitgedrukt de melodie dalen: het woord "dolentes"

Comm.
1.

F I-li, * quid fe-císti nó-bis sic? é-go et pá-
 ter tú-us do-lén-tes quaere-bá-mus te. Et quid est
 quod me quarebá-tis? Nesci-ebá-tis qui-a in his quae
 Pátris mé-i sunt, opórtet me éss-e?

Nog duidelijker wordt de betekenis van het woord als het gaat om ruimtelijk hoog en laag. Het volgende gezang is daar een goed voorbeeld van; caeli — terra.

Intr. 1.

R O-rá-te * caé- li dé-su- per, et nú-bes plú- ant

jú- stum : ape-ri- á-tur tér- ra, et gérmínet Salva-
 tó- rem. *Ps.* Caéli enárrant gló-ri- am Dé- i : * et ópera
 mánu-um é-jus annúnti- at firmamén- tum. Gló-ri- a Pá-
 tri. E u o u a e.

Het dramatisch element en de expressieve kracht van de Gregoriaanse gezangen leidden in de Middeleeuwen tot het liturgisch drama. Vandaar ook, dat deze verhandeling zich niet beperken wilde tot de letterlijke betekenis van het woord "dramatisch"

Het gaat om twee gezangen:

- het responsorie "cum transisset"
- en de dialoogtroop "quem queritis" waarschijnlijk gemaakt door Tuotillo eind 9e eeuw; vriend van Notker in de Abdij van St. Gallen.

Resp. 4.

C Um transisset * sá-b- ba- tum, Ma- rí- a Mag-
 da-lé- ne, et Ma- rí- a Jacóbi, et Sa-lóme
 emé- runt aróma- ta, * Ut veni- én-tes únge- rent

Jé- sum, alle-lú-ia, alle- lú- ia. V. Et val-
de mane úna sabba-tórum, véni- unt ad monu-
mén- tum, ór- to jam só- le. * Ut veni- én-tes. Gló-
ri- a Pátri, et Fí-li- o, et Spi-rí- tu- i
Sán-cto. * Ut veni- én-tes.

ossia
Quem que- ri- tis in se- pul- chro, Chri- sti- co- læ.
Je- sum Na- za- re- num cru- ci-
fi- xum, O Ce- li- co- læ.
Non est hic, sur- re- xit, si- cut pre- di- xe- rat,
I- te, nun- ti- a- te, qui- a sur- re- xit de se- pul- chro.

De engelen bij het graf:

„Wien zoekt Gij in het graf, Christusver-
eersters?”

De teleurgestelde vrouwen:

„Den gekruisigden Jezus van Nazareth, o
hemelbewoners.”

De engelen:

„Hij is niet hier; Hij is verrezen, gelijk Hij
voorzeide. Gaat, boodschap, dat de Heer
verrezen is (uit het graf).”

Koor (introitus):

„Verrezen ben Ik en nog ben Ik bij U,
Vader....”

"Cum transisset volgt op de tweede lezing van de metten op Paasmorgen volgens de oude ordo. De tekst is als volgt:

Toen de Sabbath voorbij was, kochten Maria Magdalena en Maria van Jacobus en Salome kruiden om Jezus te gaan balsemen. En zeer vroeg op de eerste dag van de week, kwamen zij aan het graf, terwijl de zon reeds was opgegaan.

Naar aanleiding van de tekst "quem queritis" ontstonden liturgische Paasdrama's waarin ook de tekst van dit responsorie werd uitgewerkt. Het heeft in vroeger tijd gediend als inleiding tot het Paasspel van Egmond.

De melodie in de phrygische modus is even bekoorlijk als het verhaal van de eerste Paasmorgen. De namen van de drie vrouwen worden met een opvallende zorg bezongen. De spanning fa - ti, met als tegenhanger meerdere keren de afronding fa - mi, geven het hele stuk iets bovenaards.

Grotere spanningsbogen overkoepelen kleinere. Dit is het ritme, dat ten grondslag ligt aan ons hele bestaan.

Dit ligt ook ten grondslag aan het liturgisch jaar. Iedere mis, ja ieder gezang als onderdeel van die mis, openbaart iets van de onzichtbare werkelijkheid, die zich tevens als een grote boog spant over dat liturgisch jaar; totdat "op het einde der tijden" de onzichtbare werkelijkheid voor ons zichtbaar wordt en de symbolen uit ons stoffelijk bestaan wegvallen.

Literatuur:

- Dom N. Boer O.S.B.
- N. v. Hout

- E. Mulder

- Dr. J. Smits van Waesberghe
- Dom H. v.d. Laan O.S.B.)
- Drs. J. Boogaarts)
- Liber Usualis, Missae et Officii
- Graduale Romanum - 1974
- Ordo Hebdomadae Sanctae - 1957

Confessio et Pulchritudo

De relatie tussen tekst en zang in het Gregoriaans (kandidaatsscriptie)
Gregoriaans 'n telefoonlijn naar de hemel.

De Volkskrant: 20-2-1981

Kerkoraal: jaargang 6 - maart 1981
Muziek en drama in de Middeleeuwen
uitspraken en dictaatfragmenten.

M.L. Egbers

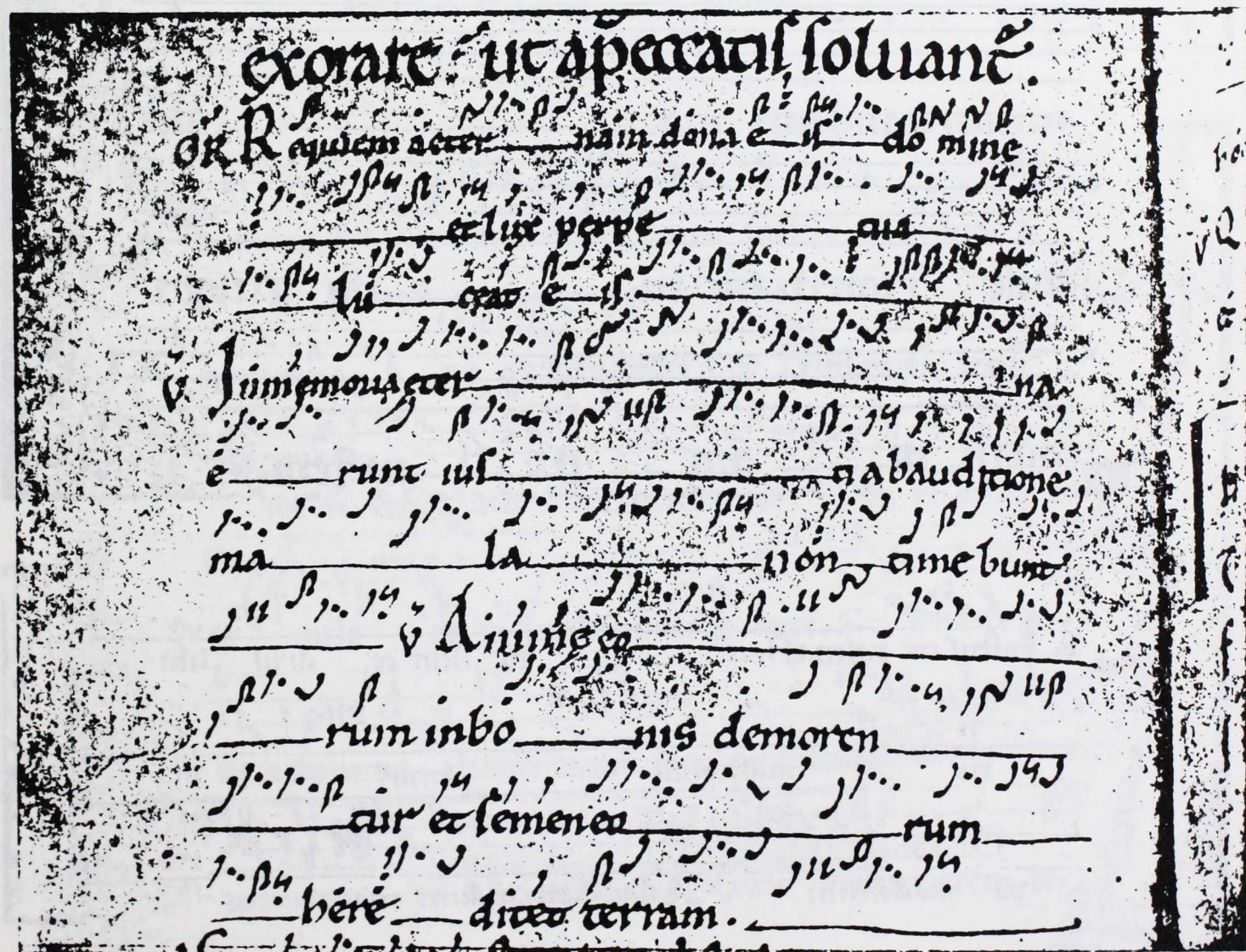
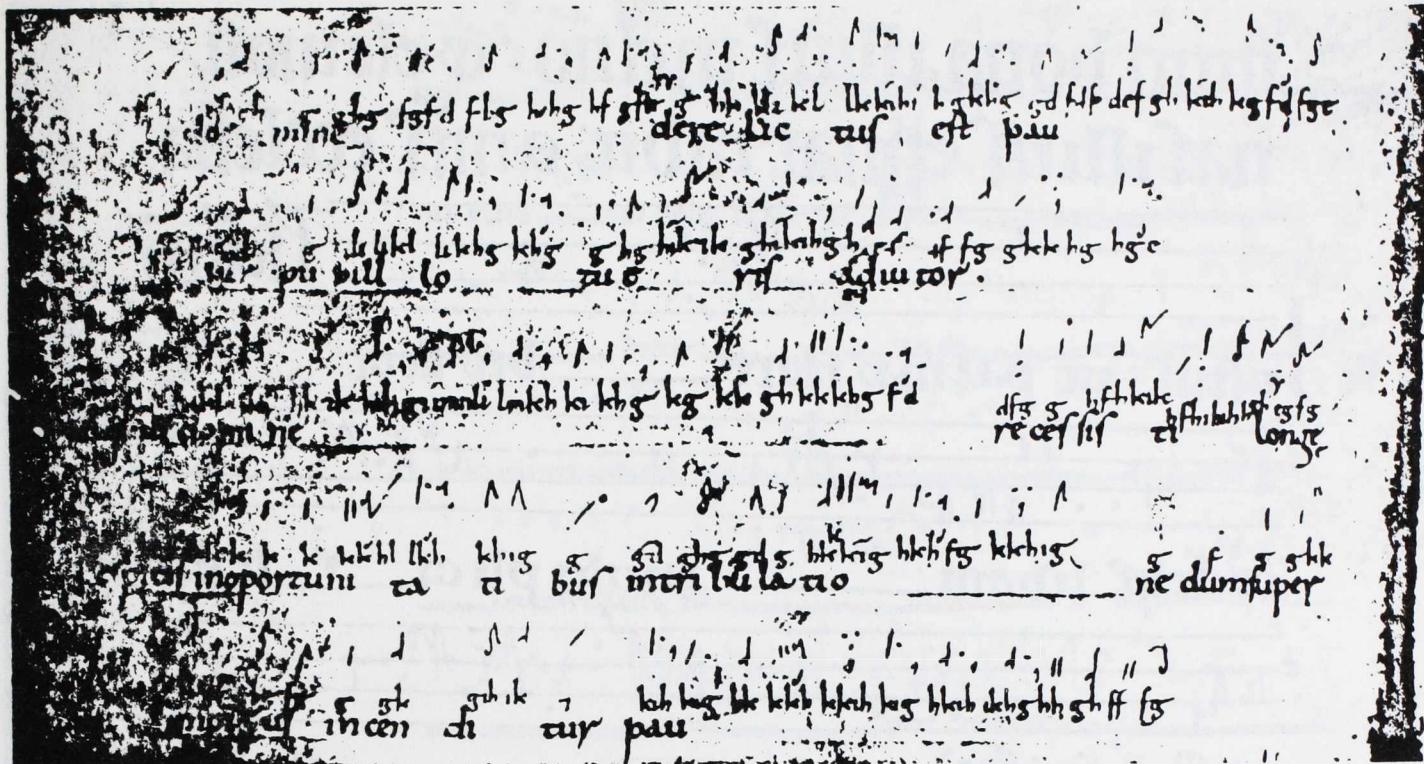
NOTATIE-ONTWIKKELING IN HET GREGORIAANS (2)

In Kerkoraal; jrg. 5 - 1, febr. 1980, verscheen een eerste reeks voorbeelden betreffende de ontwikkeling van de notatie der Gregoriaanse melodieën, zoals die ons, tot op heden, uit de vroegste tijden bekend is. Aansluitend hierop is het wellicht interessant, het verloop te volgen van de in de loop der eeuwen geëvolueerde schrijfwijze der afzonderlijke neumen. Vervolgens tenslotte, enkele handschriften uit de XIe-t/m de XVe eeuw. Het dan genoteerde geeft een reeds volledig vertrouwd beeld. De onderschriften hierbij bevatten een toelichting bij het gebruik der lijnen van de notenbalk.(zie ook deel: 1)

M. Polspoel.

NOTATION LATINE ET GOTHIQUE

Noms Vieilles.	Punctum.	Virga.	Pes ou Colatua	Civis.	Climacus	Scandicus	Salicus.	Corculus	Correculus.	Pes sub- punctis	Climacus reupinus.
Descentes generales	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique
Descentes partielles	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique
X ^e et XI ^e siècles	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique
XII ^e et XIII ^e siècles	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique
XIV ^e et XV ^e siècles	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique
Notes modernes	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique
Pressus.	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique
	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique
X ^e et XI ^e siècles	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique
XII ^e et XIII ^e siècles	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique
XIV ^e et XV ^e siècles	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique
Notes modernes	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique	Latine Gothique

A — MONTPELLIER, BIBL. DE L'ÉCOLE DE MÉDECINE, N° 159. GRADUALE-TONALE, F° 84^v. XIe SIÈCLE.

NOTATION ALPHABÉTIQUE ET NEUMES-ACCENTS FRANÇAIS.

B — MÊME BIBL., N° 314. MISSEL PLÉNIER, F° 51^v. XIIe SIÈCLE. PROVENANCE, CLAIRVAUX.

NEUMES-ACCENTS FRANÇAIS.

sunt bona illius in dñō : & elemosi
nas illius et narrabit omīs ecclesia

Psalmus

& Justus ut palma florebit sicut

cedrus libani multiplicabitur

in domo domini. & ad

annuntiandum ma

nifeste recordiam tuam & veri

tatem tuam per noctem

R. Justus ut palma florebit sicut cedrus liba

ni multiplicabitur in

domo domini & ad annuntiandum ma

tuo marum. **P.** Quid gl'ia in mi. Sel'as an. **R.** Justus ut pal-

ma flore ambros sicut et drus liba n. multiplice

bitur in do. ma domini

A. ad nuntiaandum ma

ser cordiam tu

am per nos rem

A. Justus ut palma **S.** off. **G.** loria

exorae. **R.** Domine refu gium factus es nobis a

generatio ne et pro genie. **V.** Priusquam mon

tes si erent aut formaretur ter ra et orbis a

se culo et in seculum tu es deus. **R.** Unam pe

cu a domino hanc requi nim ut in bal'iam tu domo

domini. **S.** **V.** uideam. **R.** uoluntatem de

A — MADRID, BIBL. NATIONALE. C. 132. GRADUEL. XIIIe SIECLE.
QUATRE LIGNES SICHES.

B — PROVINS. BIBL. DE LA VILLE. N° 13 (11). PARTIE D'UN GRADUEL A L'USAGE DE SENS, 1re 28^e. XIIIe SIECLE.
QUATRE LIGNES ROUGES.

Domine refu- guum factus es no- bis

a generatio ne et p- genie

Priusquam mon- tes fi- erent aut formaretur terra et or- bis

bis a seculo et in se- culum

tu es de us- **A**ne lu-

er- Dps r- d. ep- sapie- **I**udic- d. d. illa ep- sap- **I**ust-

rius in malina : qui potens in iniquitate. S- u qui iust. **I**ux-

malina flore- bit et d- nus l- in multiplic- **I**

bitur in do- mo d- n- **I**ux-

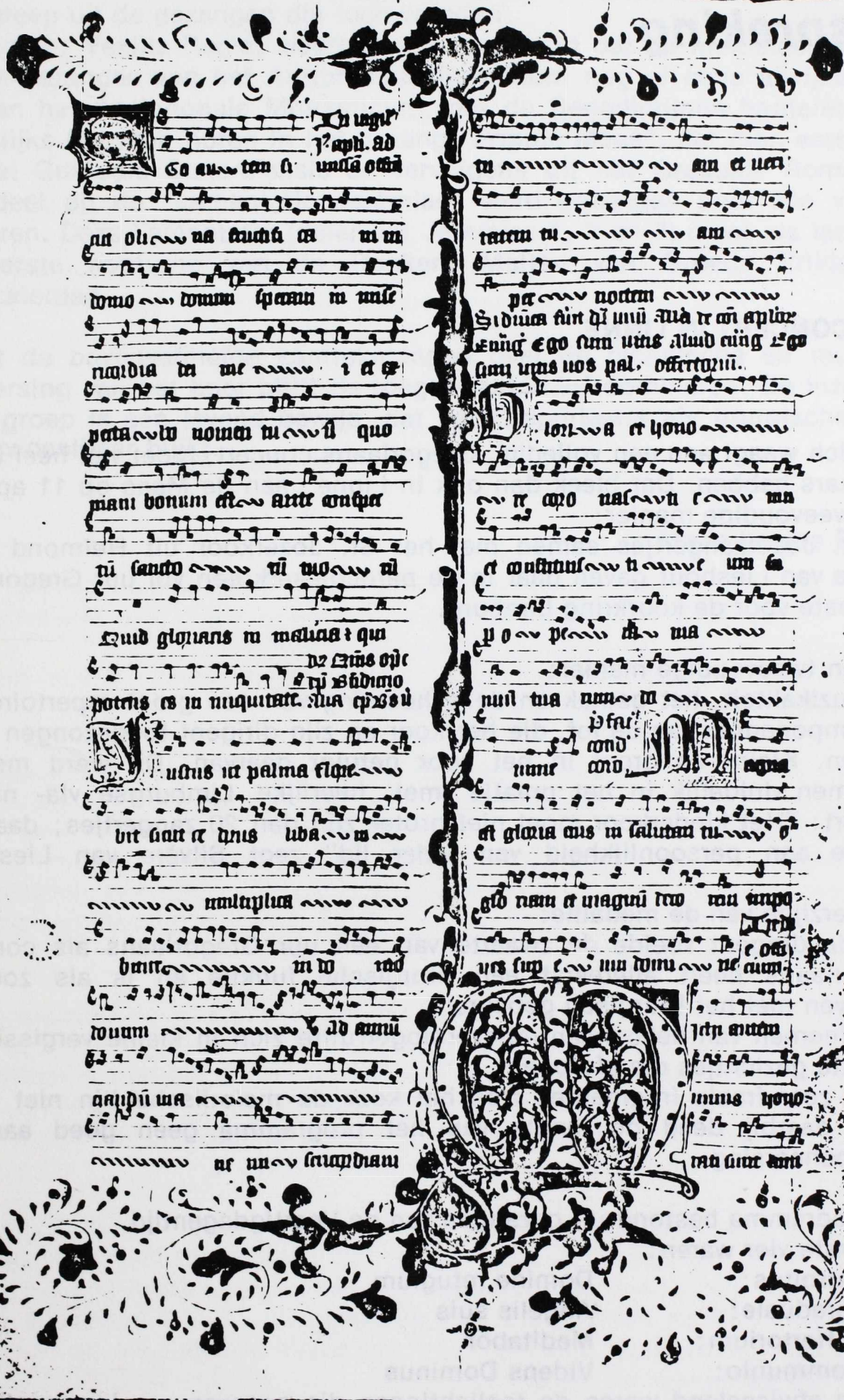
audii ma- ne misericordiam tu- am **I**

et veritatem tu- am p- noctem. **I**ux-

A — TOLEDE, BIBL. DE LA CATHEDRALE. N° 33-24. GRADUEL CHARTREUX. XIVe SIECLE.

QUATRE LIGNES DONT LE ROUGE

B — LONDRES, MUSÉE BEAUVENUE, ADD. 17001. GRADUEL SARRISBURIENSIS. I. CXXX. XVe SIECLE.

bespreking

EEN CONCERT IN LINNE

Wie zich waagt aan een volledig Gregoriaans concert, moet wel heel wat in zijn mars hebben. Dat bleek dan ook in Linne aan de Maas op 11 april op een tweevoudige manier:

De St. Jozefzangertjes samen met het St. Jozefkoor uit Helmond o.l.v. Silvère van Lieshout gaven daar in de parochiekerk een vol uur Gregoriaans ten beste voor de koorkring Limburg.

Op een tweevoudige manier:

De muzikaliteit, het gemak en de beheersing van een groot repertoire zijn de componenten van de lof, die het koor en zijn dirigent toegezongen moet worden. Klein! en groot in het koor getuigt daarvan. Dit werd me pas volkomen duidelijk in het praatje -met heerlijke Limburgse vla- ná het concert: "Het kinderkoor moet niet groter zijn dan 20 zangertjes; daarmee win je aan persoonlijkheid van ieder lid" zegt Silvère van Lieshout.

De keerzijde van de medaille:

Ook de dirigent voelde de zwaarte van een uur Gregoriaans als concert. Gregoriaans heeft allereerst een liturgische functie en is als zodanig verweven met het liturgisch gebeuren.

Het afnemen van het concentratievermogen uitte zich in kleine vergissingen en witte gezichtjes die afdropen.

Naast zeer fraaie fragmenten trok het koor de melodische lijn niet altijd door, daarbij deed de lengte van het programma geen goed aan de adembeheersing.

Dit programma bestond uit gezangen van de Veertigdagentijd.

De eerste vier waren:

- de introitus:	Domine refugium
- het graduale:	Angelis suis
- het offertorium:	Meditabor
- de communio:	Videns Dominus

Prettig afwisselend waren de toelichtingen die gegeven werden, zoals bv. bij laatstgenoemde communio. Jos Leenen vestigde hier de aandacht op de relatie met het evangelie en de dramatiek in de opzet van het hele gezang.

Een greep uit de gezangen die toen volgden:

de hymne: Vexilla Regis, waarbij werd toegelicht dat de melodieën van de officie-gezangen van het Antiphonale Romanum nog al eens afwijken van die van het Antiphonale Monasticum, dat de Benedictijnen hanteren. Iets dergelijks liet men horen in het gezang "Popule Meus", dat men eerst zong uit het Graduale Cisterciensis en vervolgens uit het Graduale Romanum. Een deel uit de "Lamentatio Jeremiae" werd gezongen door één van de kinderen. Deze Lamentatio (delen uit Jeremias 1, 2 en 3) dient als lezing in de eerste nocturne van de Donkere Metten van Groede Vrijdag en Paaszaterdag.

Naast de bovenvermelde kanttekeningen over de technische en muzikale beheersing van het koor blijft de toegezwaaide lof domineren. De inzet van deze groep is een levend bewijs, dat het Gregoriaans als liturgische zang onverwoestbaar blijkt.

Marie-Louise Egbers

OVER EEN CURSUS

In de periode tussen 31 maart en 23 juni j.l. kwamen op tien dinsdagavonden ongeveer twintig mensen naar het Theo Driessen Instituut te Helmond om deel te nemen aan een cursus Gregoriaans. Deze was bedoeld voor degenen die de beginnerscursus hadden gevolgd, of dachten dat hun kennis nodig restauratie behoefde.

Dat er voldoende belangstelling was voor de cursus, was op te maken uit het feit dat men er al lang van tevoren niet meer kon boeken: twintig deelnemers was het maximum.

Het doel van de cursus was drieledig:

- de eigen vaardigheid in het zingen van het Gregoriaans te vergroten;
- een eerste inzicht te geven in de literatuur over het Gregoriaans;
- het bijbrengen van de directietechniek (chironomie).

Voorts kwamen elke les de onderdelen stemvorming, treffen, à vue- zingen, ritme, improvisatie en directie aan de orde.

Aan het begin van de cursus gaf de docent, Silvère van Lieshout, een indeling van de lessen. Daaraan werd in het begin strak de hand gehouden, met het gevolg, dat soms de informatie te veel was en te snel werd geproduceerd. Mijns inzien zou hieraan tegemoet gekomen kunnen worden door een cursusboekje samen te stellen, waarin de cursist het vertelde nog eens rustig kan nalezen. Het is me inmiddels duidelijk geworden, dat aan zo'n boekje wordt gewerkt.

Een niet van tevoren gepland evenement in de cursus was de opvoering van het liturgisch drama 'visitatio sepulchri' oftewel het Paasspel van Egmond. Omdat dit spel ook opgevoerd zou worden op het Gregoriaans festival te Watou was de cursusavond een mooie gelegenheid voor een repetitie. Voor de cursisten was het een kans om eens kennis te maken met wat er rond het Gregoriaans van het Graduale nog meer mogelijk is.

De modi werden behandeld aan de hand van de typische melodieën uit het Ward-IV boek, die zeer illustratief, maar toch niet altijd even gemakkelijk bleken. Door middel van de theorieën van Dom van der Laan (zie Kerkoraal 3(1978) blz. 7-13 en 24-31) werd ons duidelijk, hoe het Gregoriaans in de liturgie kan functioneren. Hoe het dan kan klinken hoorden we op een band met mooie en minder mooie uitvoeringen.

Tenslotte konden we op dia's van de Salle de Paléographie zien, waar door de monniken van Solesmes het grote werk is verricht.

Misschien is nu de indruk ontstaan, dat voornamelijk het theoretische op de cursus behandeld werd. Dat is bepaald niet waar: elke les werden een of meer gezangen (totaal 15!) gezongen en door cursisten gedirigeerd; dat laatste was toch moeilijker dan het leek: arsis en thesis precies op tijd en niets vergeten!

Al met al kan worden gezegd, dat het een geslaagde cursus was: het inzicht in de theorie is verdiept, en de praktijk stelt toch wel hoge eisen als je het tenminste goed wilt doen!

Ton Tromp

mededelingen

KURSUS GREGORIAANS

In september 1981 start in 's-Hertogenbosch een cursus Gregoriaans voor gevorderden van 25 avonden, georganiseerd door de **Amici Cantus Gregoriani**.

Deze cursus heeft een zowel praktische als wetenschappelijke kant

- **koorzang en directie** komen aan de orde
- gastdocenten behandelen **specialistische onderwerpen**

De docenten zijn

- Dr. J. Lennards	- Dhr. M. Polspoel
- Drs. J. Boogaarts	- Ir. D. Pouderoyen
- Dhr. S. v. Lieshout	- Zr. M.-L. Egbers

De onderwerpen zijn:

- modus als tijdsorde
- modus als melodische ordening
- Dom Mocquereau en zijn principes
- inleiding over de handschriften
- historie
- recitatief en psalmodie
- ontwikkeling en structuur van de wisselende gezangen van de mis
- inleiding tot liturgische vormleer
- het kerkelijk jaar, de mis en de vespers

Kursusleidster is Zr. Marie-Louise Egbers

MEMO

Data: 8/9; 15/9; 22/9; 29/9; 6/10; 13/10; 27/10; 3/11; 10/11; 17/11;
24/11; 1/12; 8/12; 15/12; 22/12; 5/1; 12/1; 19/1; 26/1; 2/2; 9/2;
16/2; 2/3; 9/3; 16/3.

- plaats: zusterklooster - Choorstraat 7 - 's-Hertogenbosch
- kosten: f 150,—
- betaling: Giro Amrobank Helmond: 10.65.135
vermelden: overmaken op rek.nr. 42.06.65.323
t.n.v. L. v.d. Laar inz. A.C.G.; cursus '81-'82
- opm: Het is noodzakelijk in het bezit te zijn van het Nieuwe Graduale Romanum van 1974, te krijgen bij het Ward Centrum Nederland te Helmond (04920-45597)
- inschrijving: M.-L. Egbers, Begijnhof, Catharinastraat 35
4811 XE BREDA
tel. 076-227103

WARD CENTRUM NEDERLAND

Het volgende is te bestellen bij Ward Centrum Nederland.

- Liber psalmorum pro communionibus	f 12,—
- Liber Cantualis (verzameling van eenvoudige
Gregoriaanse gezangen)	f 6,—
- Graduale Romanum	f 35,—
- L.P. abdij van Grimbergen "Venite exultemus"	f 18,90
- L.P. St. Jozefkoor (23e en 33e zondag door het jaar)	f 18,90

U kunt bovenstaande bestellen bij:

Ward Centrum Nederland,
Willem Prinzenstraat 43
5701 BC Helmond
Telefoon: 04920 - 45597

GREGORIAANS GEZONGEN TE:

Mamelis (Vaals), Abdij St. Benedictusberg:

Elke dag: 5.00 uur: metten en lauden

7.30 uur: priem

9.30 uur: terts en hoogmis

12.15 uur: sext

14.00 uur: noon

17.00 uur: vespers

20.30 uur: completen

GREGORIAANS GEZONGEN EUCHARISTIEVIERINGEN OP KRO RADIO EN T.V.

Op onderstaande data zal de KRO radio op Hilversum 2, om 10.00 uur een Gregoriaans gezongen Eucharistieviering uitzenden.

Zondag 23 augustus	Paulusabdij Oosterhout
27 september	Maria Magdalenaparochie Goes
25 oktober	Willibrordusbasiliek Hulst
15 november	Kathedraal van St. Bavo Haarlem
6 of 13 december (plaats nog niet bekend)	
27 december	Martinuskerk Linne

Hierbij zij opgemerkt, dat soms de vaste gezangen genomen worden uit een polyfone of andersoortige mis.

De KRO televisie zendt de volgende Gregoriaans gezongen Eucharistievieringen uit:

Zondag 16 augustus	Onze Lieve Vrouw Abdij Oosterhout
13 december	(plaats nog niet bekend)

WARD CENTRUM NEDERLAND

muziek-pedagogisch instituut

VERZORGT

KURSUSSEN IN HET KADER VAN DE WARD-OPLEIDING

KURSUSSEN GREGORIAANS VOOR KOORZANGERS EN DIRIGENTEN

EEN GRATIS "INFORMATIE-BULLETIN"

Inlichtingen bij:

Ward Centrum Nederland

Willem Prinzenstraat 43

5701 BC Helmond

Tel. 04920 - 45597

